



اقتصاد سیاسی بین الملل

مجموعہ علوم سیاسی

مؤلف:

مجید (ومی) دہبہ

آمادگی آزمون دکتری

روحی دهبینه، دکتر مجید (۱۳۶۰)

اقتصاد سیاسی بین‌الملل رشته علوم سیاسی / دکتر مجید روحی دهبینه

مشاوران صعود ماهان: ۱۴۰۱

۳۹۳ص: جدول، نمودار (آمادگی آزمون دکتری مجموعه علوم سیاسی)

ISBN/N: 978-600-458-615-3

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیپا.

فارسی - چاپ اول

۲- آزمونها و تمرینها

۱- اقتصاد سیاسی بین‌الملل رشته علوم سیاسی

۴- دانشگاهها و مدارس عالی - ایران - آزمونها

۲- آزمون دوره‌های تحصیلات تکمیلی

مجید روحی دهبینه

ج - عنوان

شماره کتابشناسی ملی: ۳۵۵۱۶۱۰

رده بندی دیویی ۳۷۸/۱۶۶۴

انتشارات مشاوران صعود ماهان



- نام کتاب:اقتصاد سیاسی بین‌الملل
- مدیران مسئول: مجید و هادی سیاری
- مولف: دکتر مجید روحی دهبینه
- مسئول برنامه‌ریزی و تولید محتوا: سمیه بیگی
- ناشر: مشاوران صعود ماهان
- نوبت و تاریخ چاپ: اول / ۱۴۰۱
- تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه
- قیمت: ۳/۷۹۰/۰۰۰ ریال
- شابک: ISBN ۹۷۸-۶۰۰-۴۵۸-۶۱۵-۳

انتشارات مشاوران صعود ماهان: تهران - خیابان ولیعصر، بالاتر از تقاطع ولیعصر مطهری، پلاک ۲۰۵۰

تلفن: ۸۸۴۰۱۳۱۳ و ۸۸۱۰۰۱۱۳

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به موسسه آموزش عالی آزاد ماهان می‌باشد. و هرگونه اقتباس و

کپی‌برداری از این اثر بدون اخذ مجوز پیگرد قانونی دارد.

بنام خدا

ایمان داریم که هر تغییر و تحول بزرگی در مسیر زندگی بدون تحول معرفت و نگرش میسر نخواهد بود. پس بیایید با اندیشه توکل، تفکر، تلاش و تحمل در توسعه دنیای فکریمان برای نیل به آرامش و آسایش توأمان اولین گام را برداریم. چون همگی یقین داریم دانایی، توانایی می‌آورد.

شاد باشید و دلی را شاد کنید

برادران سیاری

بهار

مقدمه مولف

شناخت مسائل بین‌المللی، بدون درک روشن چگونگی ارتباط بین سیاست و اقتصاد، بسیار دشوار و شاید ناممکن باشد. امروزه بسیاری از مسایل بین‌المللی، از قبیل تجارت جهانی، مساله توسعه، نقش و نفوذ شرکت‌های چند ملیتی، مسایل کشورهای در حال توسعه، بحران‌های زیست محیطی، بحران‌های اقتصاد جهانی و قدرت، پول، سرمایه و سود چنان بهم گره خورده‌اند که پیوند بین سیاست و اقتصاد در امور بین‌المللی را بسیار وسیع و پیچیده نموده است.

اقتصاد سیاسی بین‌الملل به عنوان بخش مهمی از حوزه بین رشته‌ای مطالعات بین‌المللی است که روایت فعلی آن هر چند که قدمتی حدود سه دهه‌ای دارد اما روایت قدیمی آن به قرن نوزدهم که آدام اسمیت پایه‌گذار رشته‌ای به نام اقتصاد سیاسی کلاسیک شد، بر می‌گردد و از این زمان تاکنون با تغییر و تحول زیادی مواجه شده و باز تولید شده است. تعاملات اقتصادی متداول بین دولت‌ها و ارتباط اقتصاد جهانی با قدرت سیاسی در میان کشورها و به طور کلی ارتباط بین سیاست و اقتصاد ارتباط بین دولت‌ها و بازارها که موضوع اقتصاد سیاسی بین‌الملل می‌باشد و موضوع ثروت و فقر، توسعه که توسط اقتصاد سیاسی مطرح شده است از اهمیت روز افزونی در دنیای سیاست برخوردار شده است. پایان جنگ سرد نیز ارتباط بین سیاست و اقتصاد را بسیار برجسته ساخت و بعد با تاسیس سازمان تجارت جهانی در سال ۱۹۹۵ و وقوع حادثه ۱۱ سپتامبر و داغ شدن مباحث مربوط به نظریه ثبات هژمونیک، در نهایت بحران اقتصادی ۱۹۹۸ آمریکا و بحران پولی اتحادیه اروپا، همه همه نشان داده است که امروزه ارتباط بین سیاست و اقتصاد و به خصوص نقش رو به رشد دولت‌ها در امور اقتصاد سیاسی بین‌الملل تا چه حد تعیین کننده است.

بنابراین فراز و نشیب اقتصاد جهان، اهمیت فوق العاده اقتصاد سیاسی بین‌المللی را برای شناخت سیاست‌های جهانی آشکار نموده است. وابستگی متقابل جهانی، جهانی شدن اقتصاد، مساله تجارت آزاد و سیاست حمایت گرایانه دولت‌ها، جنگ ارزی چین و آمریکا، اقتصاد سیاسی جنگ‌های آمریکا پس از ۱۱ سپتامبر، ظهور کشورهای جدید در عرصه اقتصاد جهان که از آن‌ها به عنوان کشورهای نوظهور یاد می‌شود و بالاخره بحران اقتصادی جهان، امروزه توجه ما را به حلقه‌های درهم تنیده سیاست و اقتصاد بین‌المللی هر چه بیشتر معطوف کرده است.

در این زمینه رویکردها و نظریه‌های مختلفی برای درک اقتصاد سیاسی بین‌الملل و ماهیت آن بوجود آمده است که از میان آنها سه رویکرد بازار آزاد یا همان لیبرالیسم، مرکانتلیسم و مارکسیسم بسیار مهمتر تلقی می‌شوند. هر چند که آقای میلر در بخش اول این مجموعه قایل به رویکرد دیگری به نام مدل سازمانی چند محوری نیز می‌باشد، هر کدام از این رویکردها، مفروضات و دلایل هستی‌شناختی و معرفت‌شناختی خاص خود را برای فهم و تبیین پیوند بین سیاست و اقتصاد ارائه داده‌اند و توانسته‌اند بسیاری از جنبه‌های این پیوند را برای ما آشکار سازند.

با توجه به این هدف از تدوین این مجموعه نیز ارائه اطلاعاتی به دانشجویان نامزد دکتری رشته روابط بین‌الملل در خصوص مباحث پایه اقتصاد سیاسی بین‌الملل، رویکردها و نظریه‌های موجود رقیب در آن و همچنین مباحث و مسایل موجود در این رشته در قالب خلاصه کتاب، تست و پاسخ تشریحی می‌باشد. در این راستا به منظور کمک به درک و شناخت بهتر موضوعات مطرح در اقتصاد سیاسی بین‌الملل سعی کردیم تا مجموعه‌ای را در قالب پنج بخش گردآوری نماییم که در هر بخش آن از یک کتاب مهم در این زمینه استفاده شده است. در بخش اول به کتاب آقای سی. رابرت میلر، ترجمه دکتر محمد علی شیرخانی، استاد دانشگاه تهران، و سید احمد فاطمی نژاد، علیرضا خسروی، انتشارات سمت اختصاص دارد که در قالب هشت فصل نکات بسیار مهم و تست‌ها و پاسخ‌های هر فصل به صورت جداگانه آورده شده است. بخش دوم نیز به کتاب توسعه در مکاتب متعارض آقای

دکتر ساعی استاد بازنشسته دانشگاه تهران، و استاد دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات اشاره دارد که در قالب هفت فصل به شکل بخش اول، مطالب آن آورده شده است. بخش سوم به کتاب اقتصاد سیاسی بین‌الملل: تلاش برای کسب ثروت و قدرت آقای اسکید مور و توماس لارسون، ترجمه دکتر ساعی و مهدی تقوی اختصاص دارد که درست مانند بخش‌های قبل مطالب آن تنظیم شده است با این تفاوت که فصل هفتم و سیزدهم این کتاب، خلاصه و تست‌های آن آورده نشده است. بخش چهارم نیز به کتاب اقتصاد سیاسی بین‌الملل و جهانی شدن رابرت کاکس و دیگران، ترجمه آقای دکتر حسین پور احمدی استاد دانشگاه شهید بهشتی اختصاص دارد که در قالب چهار مقاله (فصل) خلاصه و نکات، تست‌های چهارگزینه‌ای و پاسخ‌های تشریحی آن آورده شده است. و در نهایت بخش پنجم به فصل ششم کتاب درآمدی بر روابط بین‌الملل رابرت جکسون و گئورگ سورنسون، تحت عنوان اقتصاد سیاسی بین‌الملل پرداخته شده است. این مجموعه یکسری نکات مثبتی که دارد این است که سعی شده تا تست‌ها به صورت مفهومی طراحی شوند و ابتدا خلاصه و نکات هر فصل آورده شود و سپس تست‌های هر فصل و در نهایت پاسخ‌های تشریحی هر فصل نیز آورده شود. نکته دوم مثبت این مجموعه این است که به طور کل بیشتر مطالب و نکاتی که یک داوطلب ورود به مقطع دکتری رشته روابط بین‌الملل بایستی بداند و به رویکردهای مطرح اقتصاد سیاسی بین‌الملل آشنا باشد، آورده شده است.

در پایان بایستی خاطرنشان ساخت هرچند که مسلماً اقتصاد سیاسی بین‌الملل موضوع ساده‌ای نیست اما انتظار این است که نحوه چینش و ارائه مطالب در این مجموعه بتواند به داوطلبان متقاضی ورود به مقطع دکتری رشته روابط بین‌الملل و همچنین دانشجویان متقاضی ورود به مقطع کارشناسی ارشد کمک کند تا این دشواری‌ها را کنار بزنند و به شناخت بهتر و موثرتری از مسایل و موضوعات و تئوری‌های مربوط به اقتصاد سیاسی بین‌الملل برسند.

دکتر مجید روحی دهبنه

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت

بهار

فهرست مطالب

بخش اول: اقتصاد سیاسی بین‌الملل: جهان‌بینی‌های متعارض

- فصل اول: رشته مطالعاتی اقتصاد سیاسی بین‌الملل..... ۱۱
- فصل دوم: جهان‌بینی و مدل بازار..... ۲۱
- فصل سوم: کاربردهای بازار..... ۳۱
- فصل چهارم: جهان‌بینی مدل سازمانی چند محوری..... ۵۱
- فصل پنجم: جهان‌بینی سازمانی چند محوری..... ۶۵
- فصل ششم: جهان‌بینی و مدل مارکسیستی کلاسیک..... ۸۱
- فصل هفتم: کاربردهای معاصر تحلیل مارکسیستی..... ۹۱
- فصل هشتم: جمع‌بندی و بازنگری..... ۱۰۱

بخش دوم: توسعه در مکاتب متعارض

- مقدمه..... ۱۱۷
- فصل اول: توسعه و جهان سوم..... ۱۲۹
- فصل دوم: تفسیرهای کلاسیک توسعه و توسعه نیافتگی..... ۱۳۷
- فصل سوم: تئوری‌های قدیم و جدید مکتب نوسازی..... ۱۴۳
- فصل چهارم: مفهوم وابستگی..... ۱۵۷
- فصل پنجم: مکتب نظام جهانی..... ۱۸۳
- فصل ششم: توسعه در شرایط جهانی شدن..... ۱۹۳

بخش سوم: اقتصاد سیاسی بین‌الملل: تلاش برای کسب ثروت و قدرت

- فصل اول: وجوه سیاسی اقتصاد سیاسی بین‌الملل..... ۲۰۵
- فصل دوم: مفاهیم اقتصادی در اقتصاد سیاسی بین‌الملل..... ۲۰۹
- فصل سوم: ریشه‌های اقتصاد جهانی..... ۲۱۷
- فصل چهارم: اقتصاد سیاسی سلطه آمریکا ۱۹۷۳ - ۱۹۳۸..... ۲۲۹
- فصل پنجم: همکاری میان کشورهای پیشرفته صنعتی..... ۲۳۹
- فصل ششم: رقابت و تضاد در میان کشورهای پیشرفته صنعتی..... ۲۴۷
- فصل هفتم: کشورهای غنی و فقیردار اقتصاد جهان..... ۲۵۹
- فصل هشتم: استراتژی‌های تجارت و توسعه جنوب..... ۲۶۷

فصل نهم: کمکهای خارجی و توسعه جهان سوم.....	۲۷۵
فصل دهم: شرکتهای چند ملیتی در کشورهای جهان سوم.....	۲۸۳
فصل یازدهم: اقتصاد سیاسی بدهیهای جهان سوم.....	۲۹۵
بخش چهارم: اقتصاد سیاسی بین الملل و جهانی شدن	
فصل اول: اقتصاد سیاسی بین الملل گذار (جورن هتته).....	۳۱۳
فصل دوم: اقتصاد سیاسی انتقادی از رابرت کاکس.....	۳۲۷
فصل سوم: نزدیکیهای دوردست نیروهای محرکه و دیالکتیک جهان شدن.....	۳۳۷
فصل چهارم: تئوریزه کردن دوران گذار: جنبش مضاعف و سیاست جهانی در دهه ۱۹۹۰ از استفان گیل.....	۳۴۷
بخش پنجم: درآمدی بر روابط بین الملل (اقتصاد سیاسی بین الملل)	
اقتصاد سیاسی بین الملل.....	۳۶۶
تستهای چهارگزینه‌ای.....	۳۷۷
پاسخهای تشریحی.....	۳۸۵
منابع.....	۳۹۳

بخش اول

اقتصاد سیاسی بین الملل: جهان بینی های متعارض

فصل اول

رشته مطالعاتی اقتصاد

سیاسی بین الملل

آنچه در این فصل می‌خوانیم:

زمینه تاریخی

اقتصاد سیاسی کلاسیک

فصل اول

رشته مطالعاتی اقتصاد سیاسی بین‌الملل (خلاصه و نکات)

فصل اول: رشته مطالعاتی اقتصاد سیاسی بین‌الملل (خلاصه و نکات)

اقتصاد سیاسی بین‌الملل (IPE) بخش مهمی از حوزه بین رشته‌ای مطالعات بین‌المللی است و بخش‌های خاصی از رشته‌های علوم سیاسی و اقتصاد را با یکدیگر ترکیب می‌کند.

بنیانگذار اصلی نسخه کلاسیک و قدیمی رشته اقتصاد سیاسی بین‌الملل، آدام اسمیت فیلسوف اسکاتلندی است که کتاب «ثروت ملل» او، رساله مرجع در این رشته شناخته می‌شود. محققان اروپایی پیرو آدام اسمیت طی قرن نوزدهم توانستند رشته‌ای مطالعاتی تأسیس کنند که دارای قابلیت تحلیل جامع اجتماعی باشد، این رشته امروزه اقتصاد سیاسی کلاسیک نامیده می‌شود.

تقریباً از دهه ۱۹۸۰ میلادی رشته اقتصاد سیاسی بین‌الملل باز تولید شد. به طور کلی اقتصاد سیاسی بین‌الملل رشته مطالعاتی بین رشته‌ای از علوم اجتماعی است که به دنبال کشف، تحلیل و بررسی تغییرات در فرایندهای اقتصادی و حاکمیت سیاسی است که از مرزهای ملی فراتر رفته است.

زمینه تاریخی

ریشه یکی از موضوعات مهم مرتبط با این رشته، تجارت را دور، به صدها سال قبل برمی‌گردد. تاریخ نمادین آغاز شکل‌گیری اولین اقتصاد جهانی به سال ۱۴۲۹ میلادی یعنی زمان ورود کریستوف کلمب به کارائیب بر می‌گردد.

آغاز شکل‌گیری تجارت جهانی به سال ۱۵۰۰ میلادی و به پرتغالی‌ها نسبت داده می‌شود، توسعه و پیشرفت تجارت جهانی در سال ۱۶۰۰ میلادی به هلندی‌ها و پس از آن انگلیسی‌ها برمی‌گردد. بررسی این پرسش که وجود هم‌زمان چه شرایطی در انگلیس طی قرن نوزدهم، اولین تجربه صنعتی شدن را ایجاد می‌شود برخی محققان به شرایط تاریخی شناسایی شده‌ای اشاره می‌کنند که موجبات اولین انقلاب صنعتی را در انگلیس فراهم ساخت. این شرایط عبارت بودند از:

۱. افزایش کارآمدی کشاورزی: فرایند دیوار کشی در قرن هفدهم و هجدهم، پیروزی حقوق مالکیت شخصی بر حقوق عرفی برای در اختیار داشتن زمین به صورت اشتراکی بود. زمین‌هایی که روستائیان قبلاً به صورت مشترک برای چراندن و اهداف



دیگر کشاورزی استفاده می‌کردند، تفکیک و دارایی‌های شخصی زمین‌داران در نظر گرفته شد، این همان «دیوار کشی» (enclosed) است.

۲. **انقلاب طبقه متوسط:** اولین انقلاب طبقه متوسط اروپا در سال ۱۶۸۸ در انگلیس رخ داد که در پی آن قدرت سیاسی بیشتری به بازرگانان داده شد و حفاظت از دارایی‌های شخصی آنها در برابر مصادره‌های دولتی خودسرانه تضمین شد.

۳. آزادی فناوری و علم

۴. **نظام مالی:** اگرچه ابتکارات مالی برای نخستین بار از سوی ایتالیایی‌ها و سپس هلندیها به کار گرفته شده بود اما انگلیسی‌ها بودند که این شیوه را در سطح نظام مالی ملی توسعه بخشیدند.

۵. منابع طبیعی

۶. انتقال ثروت

۷. **دولت - ملت:** انگلیس اولین کشوری بود که اصول پایه‌ریزی شده در عهدنامه وستفالی در سال ۱۶۴۸ را اجرا کرد. به طور خاص دولت کنترل کاملی بر مرزهای قلمرو خود از طریق کاهش موانع داخلی تجارت و تحمیل نظام‌های اندازه‌گیری استاندارد، پول ملی، حکومت ملی و زبان ملی اعمال کرد.

۸. **جامعه بازار:** برای کارآمدی یک بازار باید تمامی بخش‌ها در اقتصاد مهیا باشد. به ویژه زمین و نیروی کار برای فروش در بازار با قیمتی که از طریق عرضه و تقاضا تعیین می‌شود. بریتانیای کبیر از نیمه قرن هجدهم میلادی قابلیت تبدیل شدن به جامعه بازاری را پیدا کرد.

۹. دین موافق و مطلوب

اقتصاد سیاسی کلاسیک

اقتصاد سیاسی کلاسیک به اندیشه‌های آدام اسمیت اشاره دارد. در واقع اندیشه‌های اسمیت در قالب اقتصاد سیاسی کلاسیک مطرح می‌شود. این رهیافت تقریباً از سال ۱۷۷۰ تا ۱۸۹۰ رهیافت مسلط این رشته به شمار می‌رفت. یکی از نقش‌های اصلی آدام اسمیت در اقتصاد، تبیین مفهوم بازار خود تنظیم بود. او معتقد بود که یک بازار رقابتی و مبتنی بر قانون عرضه تقاضا، بدون دخالت و کنترل دولت می‌تواند سیاست‌ها و تصمیمات اقتصاد ملی را شکل دهد. او این نظام تصمیم‌گیری مبتنی بر بازار را «دست نامرئی» نامید.

آدام اسمیت با نظام مرکانتیلیستی دولت محور و انحصارات مخالف بود. او همچنین نسبت به حمایت‌های دولت از تولیدکنندگان داخلی نظیر وضع مالیات (عوارض گمرکی) بر واردات کالاهای ارزان از کشورهای دیگر مخالفت می‌ورزید.

یکی از مشهورترین نمونه‌های حمایت‌گرایی، قانون به اصطلاح غله بود که طبق آن بر واردات غلات انگلستان تعرفه گمرکی تعلق می‌گرفت. این قانون طی چند صد سال در دوران مرکانتیلیسم به اجرا در می‌آمد. این قانون تقریباً در سال ۱۸۴۹ یعنی حدوداً ۶۰ سال پس از مرگ آدام اسمیت به طور کامل ملغی شد. پس از الغای این قانون انگلستان به حمایت‌کننده اصلی رژیم تجاری آزاد جهانی بدل شد که تقریباً اکثر کشورهای اروپایی و مستعمرات انگلیس را در بر می‌گرفت.

آدام اسمیت همچنین یکی دیگر از اصول اصلی مرکانتیلیسم را در خصوص مبنای اصلی تعیین‌کننده ثروت یک ملت به چالش کشید. مرکانتیلیست‌ها بر ذخیره فلزات قیمتی، به خصوص طلا، تأکید داشتند. اما اسمیت استدلال می‌کرد که ثروت واقعی یک کشور میزان طلای ذخیره شده آن نیست، بلکه ثروت واقعی قابلیت و ظرفیت تولیدی آن است. هرچه کالا و خدمات یک



کشور بیشتر باشد، به این معنی است که رفاه و امنیت جمعیت بیشتر است. زمانی که یک کشور توانمندی تولیدی خود را افزایش می‌دهد، می‌توان سال‌ها کالا و خدمات تولید کند.

تأیید و پذیرش اندیشه‌های او انقلاب صنعتی را برای انگلیس به ارمغان آورد.

با ظهور رشته‌های تخصصی علمی - اجتماعی در اواخر قرن نوزدهم، رشته جدیدی به نام علم اقتصاد بوجود آمد. اقتصاددانان نئوکلاسیک، مدل قیاسی محضی از نحوه تصمیم‌گیری بازار را توسعه بخشیدند. آنها بیش از هر چیز بر فرمول‌های دقیق ریاضی متکی بودند و از اقتصاد سیاسی کلاسیک که نیروی کار را منبع اصلی ارزش در فرایند تولید محسوب می‌کرد، فراتر رفتند و منابع طبیعی و سرمایه را نیز به عنوان عوامل مستقل ارزش، بر دیدگاه کلاسیک‌ها افزودند.

اندیشه‌های آدام اسمیت را در طول قرن نوزدهم، تعدادی از متفکران بزرگ کلاسیک دنبال کردند. که یکی از آنها دیوید ریکاردو اقتصاددان سیاسی کلاسیک (۱۷۷۲ - ۱۸۲۳) است.

برخلاف آدام اسمیت که نسبت به امکان توزیع برابر درآمد ناشی از جامعه بازار صنعتی خوشبین بود، ریکاردو نگاهی بدبینانه داشت. او اعتقاد داشت کسانی که مالک منابع کمیاب - نظیر زمین در روزگار ریکاردو - هستند، منافع فراوانی به دست خواهند آورد و در مقابل، دیگران متضرر خواهند بود. ریکاردو از جمله نویسندگانی بود که اقتصادسیاسی را «علم غم انگیز» نامید. بدبینی او نسبت به برابری در توزیع درآمد، موجب شد اقتصاد سیاسی علمی غم انگیز شناخته شود. او علاوه بر اینکه تاجر لندن موفق بود، بیشتر شهرت خود را احتمالاً به دلیل طرح نظریه مزیت رقابتی به دست آورده است. ریکاردو راهمچنین می‌توان پدر مکتب فکری مدرن - البته بسیار کوچک‌تر - به نام نئوریکاردین (Neo - Ricardians) (به شمار آورد. این اندیشه مبتنی بر نگرش او نسبت به بازاری است که لزوماً نمی‌تواند عامل توزیع برابر و منصفانه باشد. معمار مدرن این مکتب فکری، پی‌یر سرافا (۱۸۹۸-۱۹۸۳) اندیشمند ایتالیایی است. محققانی که از دیدگاه ولبن تبعیت کردند «نهادگرایان» نام گرفته‌اند.

پس از آدام اسمیت و دیوید ریکاردو، سومین اقتصاد دان بزرگ اقتصاد سیاسی کلاسیک که به آن اشاره خواهد شد، کارل مارکس (۱۸۱۸ - ۱۸۸۳) است. او نسبت به چیزی که «علم متعارف اقتصاد» (Vulgar Economic) می‌نامید بسیار معتقد بود. بر خلاف اسمیت و پیروانش، از نگاه مارکس بازار، ساز و کاری برای استثمار به شما می‌رفت. با وجود این او نیز نظیر دیگر اقتصاددانان سیاسی کلاسیک تفکیک میان سیاست و اقتصاد را از منظر تحلیلی احمقانه می‌دانست. زمینه تاریخی‌ای که مارکس بر آن تمرکز می‌کرد، سرمایه‌داری بود. بنابراین سه مکتب متفاوت و رقیب هم که هسته تحلیلی رشته اقتصاد سیاسی بین‌الملل را تشکیل می‌دهند به ترتیب از دیدگاه‌های آدام اسمیت، دیوید ریکاردو و کارل مارکس پدید آمده‌اند. اسمیت با مدل بازار اقتصاددانان نئوکلاسیک در پیوند است، ریکاردو با مدل قدرت سازمانی اقتصاد سیاسی نهادگرایان و مارکس با مدل خاص خود در انتقاد از سرمایه داری.



تست‌های چهارگزینه‌ای فصل اول

۱. بنیان‌گذار اصلی نسخه کلاسیک و قدیمی رشته اقتصاد سیاسی بین‌الملل کیست؟
الف- آدام اسمیت ب- ریکاردو ج- فردریش لیست د- جان مینارد کینز
۲. آغاز شکل‌گیری تجارت جهانی به کدامیک از کشورهای زیر نسبت داده می‌شود؟
الف- اسپانیا در سال ۱۵۰۰ میلادی ب- پرتغالها در سال ۱۵۰۰ میلادی
ج- هلندی‌ها در سال ۱۶۰۰ میلادی د- انگلیسیها در سال ۱۶۰۰ میلادی
۳. کدامیک از عبارات زیر به معنی «دیوارکشی» در قرن هفدهم و هجدهم در انگلستان اشاره دارد؟
الف- پیروزی مالکیت شخصی بر حقوق عرفی برای در اختیار داشتن زمین به صورت اشتراکی
ب- تفکیک زمین‌های مشترک کشاورزان و در نظر گرفته شدن آن به عنوان دارایی‌های شخصی زمین داران
ج- الف و ب
د- عدم دخالت دولت در اقتصاد
۴. اولین انقلاب طبقه متوسط در اروپا در کدامیک از کشورهای زیر رخ داد؟
الف- فرانسه ب- بریتانیا ج- آلمان د- اسپانیا
۵. اولین بانک مرکزی ملی که در اروپا ایجاد شد، در کدامیک از کشورهای زیر بوده است؟
الف- اسپانیا ب- فرانسه ج- انگلستان د- هلند
۶. اولین کشوری که اصول پایه ریزی شده در عهدنامه وستفاليا در ۱۶۴۸ را به اجرا در آورده، کدام کشور بوده است؟
الف- فرانسه ب- پروس ج- انگلستان د- اسپانیا
۷. اولین کشوری که اولین اقتصاد بازاری منسجم ملی را با قابلیت کارکرد در درون مرزهای خود داشت، کدام کشور بوده است؟
الف- ایالات متحده آمریکا ب- فرانسه ج- ایتالیا د- انگلستان



۸. کدام یک از موارد از جمله عوامل ایجاد انقلاب صنعتی در انگلستان به شمار نمی‌آید؟

الف - انقلاب طبقه متوسط، افزایش کارآمدی کشاورزی، جامعه بازار، منابع طبیعی

ب - دین موافق و مطلوب، نظام مالی قوی، آزادی فناوری و علم، انتقال ثروت

ج - ایجاد دولت ملت، جامعه بازاری منسجم، نظام مالی قوی، منابع طبیعی

د - نظام پولی منسجم، وجود دین کاتولیک، تأخیر در ایجاد دولت - ملت، انقلاب طبقه کارگر

۹. پس از الغای کدام قانون، انگلستان به حمایت‌کننده اصلی رژیم تجاری آزاد جهانی تبدیل شد؟

الف - قانون غله در ۱۸۴۹ ب - قانون ابریشم در ۱۸۴۹

ج - قانون ادویه در ۱۹۰۰ د - قانون طلا در ۱۹۱۴

۱۰. بر اساس استدلال آدام اسمیت، ثروت واقعی یک کشور بر اساس کدام عامل زیر سنجیده می‌شود؟

الف - میزان طلای ذخیره شده آن ب - قابلیت و ظرفیت تولیدی آن

ج - حمایت از کالاهای داخلی د - زمین و نیروی کار آن

۱۱. از نظر اقتصاد سیاسی کلاسیک منبع اصلی ارزش در فرایند تولید کدام یک محسوب می‌شود؟

الف - نیروی کار ب - منابع طبیعی ج - سرمایه د - مواد خام

۱۲. از دیدگاه نئوکلاسیک‌ها در اقتصاد بین‌الملل، کدام یک به عنوان منابع اصلی ارزش در فرایند تولید محسوب

می‌شوند؟

الف - کار، سرمایه، منابع طبیعی ب - مواد خام، صنعت، پول

ج - پول، بازار، دولت د - دانش، تکنولوژی و کار

۱۳. از منظر کدام یک از اقتصاددانان زیر، اقتصاد سیاسی یک «علم غم‌انگیز» نامیده می‌شود؟

الف - آدام اسمیت ب - جان مینارد کینز ج - دیوید ریکاردو د - فردریش لیست

پاسخ‌های تشریحی فصل اول

- ۱- گزینه الف صحیح است.
کتاب ثروت ملل وی، رساله مرجع این رشته به حساب می‌آید. محققان اروپایی پیرو آدام اسمیت بعد با پیروی از اندیشه‌های او رشته مطالعاتی تاسیس کردند که این دارای قابلیت تحصیل جامع اجتماعی باشد این رشته امروزه اقتصاد سیاسی کلاسیک نامیده می‌شود. ص ۱۱
- ۲- گزینه ب صحیح است.
آغاز شکل‌گیری تجارت جهانی به سال ۱۵۰۰ میلادی و به پرتغالیها نسبت داده می‌شود. اما توسعه و پیشرفت نظام تجارت جهانی در سال ۱۶۰۰ میلادی به هلندی‌ها و پس از آن انگلیسیها برمی‌گردد. ص ۱۷
- ۳- گزینه ج صحیح است.
فرایند دیوارکشی در قرن و هفدهم و هجدهم، پیروزی حقوق مالکیت شخصی بر حقوق عرضی برای در اختیار داشتن زمین به صورت اشتراکی بود. زمین‌هایی که روستائیان قبلاً به صورت مشترک برای چراندن و اهداف دیگر کشاورزی استفاده می‌کردند، تفکیک دارایی‌هایی شخصی زمین داران در نظر گرفته شده، این همان «دیوارکشی» نامیده می‌شود. ص ۱۹
- ۴- گزینه ب صحیح است.
انقلاب طبقه متوسط یکی از عواملی است که باعث بروز انقلاب صنعتی در انگلستان شده است براساس این انقلاب، قدرت سیاسی بیشتری به بازرگانان داده شد و حفاظت از دارایی‌های شخصی آن‌ها در برابر مصادره‌های دولتی خودسرانه تضمین شد. ص ۱۹
- ۵- گزینه ج صحیح است.
ابتکارات مالی و نظام مالی را اولین بار ایتالیا و در بین دولت-شهرهای خود به کار گرفت ولی بعداً انگلیسیها این شیوه را در سطح نظام ملی توسعه دادند. ص ۲۰
- ۶- گزینه ج صحیح است.
انگلیس براساس این عهدنامه به تحمیل نظام‌های اندازه‌گیری استاندارد، پول ملی و حکومت ملی و زبان ملی پرداخت. امری که آلمانی‌ها تا قرن نوزدهم نتوانسته بودند در قالب یک دولت-ملت در کنار هم قرار گیرند. همین دولت - ملت، اساساً یکی از دلایل اصلی صنعتی شدن انگلستان به حساب می‌آید. ص ۲۱
- ۷- گزینه د صحیح است.
بریتانیا از نیمه قرن هجدهم میلادی قابلیت تبدیل شدن به جامعه‌ای بازاری را پیدا کرد و براساس آن زمین و نیروی کار برای فروش در بازار بایستی باقیمتی از طریق عرضه و تقاضا تعیین می‌شدند. ص ۲۱
- ۸- گزینه د صحیح است.
از جمله عواملی است که از جمله ایجاد انقلاب صنعتی در انگلستان نبوده است چراکه انگلیسی‌ها نظام مالی و اعتباری منسجم و نسبتاً با ثبات درست کردند. آنها با اندیشه‌ها و دین پروتستان توانستند به سمت توسعه و پیشرفت گام بردارند. همچنین اولین کشوری بودند که در اروپا، عهدنامه وستفالیایی را به اجرا گذاشتند و انقلاب طبقه متوسط عامل اساسی انقلاب صنعتی بود نه انقلاب کارگری. ص ۱۹-۲۲



۹- گزینه الف صحیح است.

قانون به اصطلاح غله، یکی از مشهورترین نمونه‌های حمایت‌گرایی بود که در قالب نظام مرکانتلیستی در قرن ۱۷ و ۱۸ در اروپا اعمال می‌شد. براساس این قانون بر واردات غلات به انگلستان تعرفه گمرکی بالایی تعلق می‌گرفت. پس از امحای این قانون انگلستان به حمایت‌کننده اصلی رژیم تجاری آزاد جهانی بدل شد. ص ۲۴

۱۰- گزینه ب صحیح است.

او بر خلاف مرکانتلیست‌ها که بر ذخیره فلزات قیمتی (طلا) به عنوان ثروت یک کشور تأکید می‌کردند، استدلال می‌کرد که ثروت واقعی یک کشور میزان طلای ذخیره شده آن نیست، بلکه در قابلیت و ظرفیت تولیدی آن کشور نهفته است. ص ۲۴

۱۱- گزینه الف صحیح است.

اقتصاد سیاسی کلاسیک نیروی کار را به عنوان منبع اصلی ارزش در فرایند تولید محسوب می‌کردند اما نئوکلاسیک‌ها، منابع طبیعی و سرمایه را نیز به عنوان عوامل مستقل ارزش، به نیروی کار افزودند. ص ۲۵

۱۲- گزینه الف صحیح است. ص ۲۵

۱۳- گزینه ج صحیح است.

برخلاف آدام اسمیت که نسبت به امکان توزیع برابر درآمد ناشی از جامعه بازار صنعتی خوشبین بود، ریکاردو نگاهی بدبینانه داشت. او اعتقاد داشت کسانی که مالک منابع کمیاب- نظیرزمین درروزگار ریکاردو- هستند، منابع فراوانی به دست خواهند آورد و در مقابل، دیگران متضرر خواهند شد. بنابراین او اقتصاد سیاسی را علم غم‌انگیز می‌نامید. ص ۲۶

فصل دوم

جهان‌بینی و مدل بازار

(خلاصه و نکات)

آنچه در این فصل می‌خوانیم:

- ❖ مفروضات مدل بازار
- * تعاملات داخلی در مدل بازار
- * رشد اقتصادی و سرمایه‌گذاری
- * نتایج منطقی مدل بازار
- * پاسخ به مسائل اساسی اقتصاد

جهان‌بینی و مدل بازار (خلاصه و نکات)

آدام اسمیت نخستین کسی بود که رهیافت مدل بازار را در اواخر قرن هجدهم به لحاظ مفهومی پایه‌گذاری کرد. نظریه‌پردازانی که این دیدگاه را توسعه بخشیدند، به لحاظ فلسفی از لیبرالیسمی الهام می‌گرفتند که بر اساس آن، افراد باید در تصمیم‌گیری خود، خصوصاً از دخالت دولت، آزاد باشند.

مدل بازار کاملاً رقابتی چکیده‌ای ساده شده از شرایطی است که تنها تا حدودی در جوامع بازاری وجود دارد. شرایطی که احتمالاً در اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم در ایالات متحده و اروپای غربی شکوفا شد. این مدل را قبل از جنگ جهانی دوم آلفرد مارشال، استاد دانشگاه کمبریج و بعد از جنگ جهانی دوم پل سمیونلسن، استاد دانشگاه ماساچوست در قالب کتاب درسی تدوین کردند. آلفرد مارشال، استاد دانشگاه کمبریج کسی بود که نمودارهای رایج عرضه و تقاضا را ابداع کرد که در تمام کتابهای درسی اقتصاد به چشم می‌خورد.

مبدعان مدل بازار بر این باور بودند که نظریات اصیل آدام اسمیت را بهبود می‌بخشند. با توجه به اینکه آنها تعدادی از عناصر اقتصاد سیاسی کلاسیک را تدوین کردند، اقتصاددانان نئوکلاسیک نامیده شدند. برخی از تفاوت‌های کلیدی رهیافت نئوکلاسیک با رهیافت اقتصاد سیاسی کلاسیک عبارت‌اند از:

۱. رهیافت نئوکلاسیک بعد از اقتصاد کلاسیک کاملاً از بعد سیاسی جدا می‌داند. در واقع خیزش اقتصاد نئوکلاسیک موجب تقسیم اقتصاد سیاسی به دو حوزه شد که هر یک دارای رشته دانشگاهی مربوط به خود بود.

۲. بر اساس نئوکلاسیک‌ها تحلیل بر تعاملاتی متمرکز می‌شود که اکنون در حال وقوع اند. نقطه عزیمت در اقتصاد نئوکلاسیک نباید بستر گسترده تاریخی باشد و این در تصمیماتی که درون بازار گرفته می‌شود منعکس خواهد شد. تعاملات بازار بین عرضه و تقاضا جهان شمولند.

۳. نقش نیروی کار کاهش می‌یابد. نیروی کار در اقتصاد سیاسی کلاسیک درون‌داد اساسی فرایند تولید و منبع بنیادی ارزش نسبی است. اما در رهیافت نئوکلاسیک، نیروی کار تنها یکی از سه درون‌داد و دو درون‌داد دیگر زمین و سرمایه است. نکته بسیار مهم تر اقتصاد نئوکلاسیک این است که ارزش هر کالایی که در بازار مبادله می‌شود صرفاً نشان دهنده عرضه و تقاضای نسبی برای آن کالا است. هیچ ارزش ذاتی یا بنیادی وجود ندارد.

۴. عرضه و تقاضا در نقطه‌ای که به هم می‌رسند ارزش هر کالا را تعیین می‌کنند.

۵. شکل منطقی این مدل مبتنی بر قیاس است.

هفت مفروض در مدل بازار

۱. **افراد عقلایی و آزاد:** بر اساس این مدل کنشگران در بازار افرادی مستقل‌اند که آزادانه عمل می‌کنند و گزینش‌های رفتارشان در این شرایط صرفاً تحت تأثیر معیارهای بازار است. واژه «عقلایی» به استفاده از محاسبات اقتصادی (که بازار آنها را تعریف کرده) در فرایند اشاره دارد.

۲. **تصمیم‌گیری از طریق انباشت گزینش‌های فردی:** تصمیمات در بازار حاصل انباشت یا جمع‌آوری گزینش‌های عقلایی بی‌شمار از تمامی کنشگران فردی در آن است.

۳. **پولی شدن:** تمامی عناصر درگیر در تولید و توزیع با پول مبادله می‌شود و بدین ترتیب، دارای ارزش پولی است که بازار تعیین می‌کند.

۴. **دستاورد مادی:** تمامی کنشگران در مدل بازار به دنبال حداکثر نتیجه مادی از همه تصمیمات خود هستند.

۵. **تحرك:** هر کالایی که در بازار مبادله می‌شود باید فارغ از مرزهای مصنوعی بتواند از نقطه‌ای به نقطه دیگر منتقل شود. تمامی منابع یا عوامل تولید (زمین نیروی کار و سرمایه) آزادند تا در پاسخ به علایم بازار تغییر کاربری دهند. هدف اصلی این است که در اقتصاد بازار هر کالایی در هر جایی که بیشترین ارزش مادی را دارد باید استفاده شود.

۶. **رقابت:** شیوه تعامل بین افراد که در مدل بازار پذیرفته می‌شود، رقابت است.

۷. **حمایت دولت:** مدل بازار نشان می‌دهد که دولت نقشی اساساً حمایتی ایفا می‌کند. دولت برابر (۱) وضع قواعد - قوانین قراردادها و حمایت از مالکیت، قوانین علیه انحصار و تبعیض و غیره؛ (۲) تفسیر قواعد - نظام قضایی؛ (۳) اجرای قواعد - ناظران و نیروی پلیس، مسئول است.

تعاملات داخلی در مدل بازار

بر مبنای این مفروضات در بازار سه نقش بنیادی وجود دارد:

(۱) مصرف‌کنندگان؛ (۲) کنترل‌کنندگان منابع؛ (۳) مدیران سازمان‌های تولیدی

مدل بازار درون‌داد منابع را به سه مقوله تقسیم می‌کند: زمین، نیروی کار و سرمایه. این سه مقوله عامل تولید نیز نامیده می‌شوند.

ارتباط عرضه - تقاضا

دو نقطه برخورد مهم دیگر در بازار عبارت‌اند از: بازار محصولات و بازار منابع. در بازار منابع، عرضه‌کنندگان (همان) کنترل‌کنندگان و تقاضاکنندگان (همان) سازمان‌های تولیدی‌اند. البته قیمت‌ها یا ارزش‌های مبادله از طریق این ارتباطات عرضه - تقاضا تعیین می‌شوند.

نخستین تغییر از سمت مصرف‌کنندگان آغاز می‌شود. مدل بازار مصرف‌کنندگان را به مثابه نیروی مسلط در اقتصاد اولویت می‌دهد. این خصوصیت بازار گاهی اوقات حاکمیت مصرف‌کننده نامیده می‌شود.



رشد اقتصادی و سرمایه‌گذاری

وقتی بازده اقتصاد از یک سال تا سال بعد افزایش یابد می‌گویند که رشد اقتصادی رخ داده است. دو شیوه اصلی رسیدن به این هدف عبارت‌اند از:

(۱) افزودن به ظرفیت ابزار تولید؛ (۲) بهبود بخشیدن کارایی ابزار تولید. هر دو روش مزبور متضمن فرایند سرمایه‌گذاری است. فرایندی که دستیابی به ظرفیت تولیدی را امکان‌پذیر می‌کند با پس‌انداز آغاز می‌شود. پاداشی که پس‌اندازکنندگان دریافت می‌کنند دستمزد بهره‌نمیده می‌شود. بنابراین درآمد بهره به پس‌اندازکنندگان امکان می‌دهد تا در آینده بیشتر مصرف کنند. برخی سازمان‌های تولیدی هستند که در جمع کردن پس‌اندازکنندگان و سرمایه‌گذاران تخصص دارند. این سازمان‌ها را بانک می‌نامند.

اوراق قرضه و سهام ابزارهای مالی‌اند که فرایند پس‌انداز / سرمایه‌گذاری بازار مای به مبادله پس‌انداز خود با اوراق قرضه و / یا سهام‌اند. سهام بر خلاف اوراق قرضه که مبتنی بر قرارداد اعتباری است در مالکیت دارای مشتری‌کند.

نتایج منطقی مدل بازار

سه نتیجه منطقی قابل پیش‌بینی وجود دارد:

(۱) **بکارگیری کامل تمامی منابع و محصولات:** یعنی تمامی محصولات (کالاها و خدمات) و تمامی منابع (زمین، نیروی کار و سرمایه) که در بازار عرضه می‌شوند مورد بهره‌برداری کامل قرار می‌گیرد.

(۲) **گرایش به سمت حذف سودها:** بازار رقابتی قیمت‌های تمامی کالاها را به سمت پایین‌ترین هزینه سوق می‌دهد. رقابت شرکت‌ها را مجبور می‌کند کاهش قیمت‌ها را تا جایی ادامه دهند که به پایین‌ترین هزینه ممکن برسند و سود حذف شود.

(۳) **تخصیص بهینه منابع:** وقتی که قیمت‌های بازار، منابع (زمین، نیروی کار و سرمایه) را به سمت کاربردهایی با بالاترین عواید ممکن سوق دهد، تخصیص بهینه اتفاق می‌افتد. تخصیص بهینه بدین معنی است که از منابع برای تولید محصولاتی استفاده شود که به بهترین نحو رضایت مصرف‌کنندگان را جلب کند. در نتیجه، ارزش کل کالاهای مصرفی بیشترین ارزشی است که اقتصاد در آن دوره زمانی قادر به تولید آن است. این نتیجه همان چیزی است که اقتصاددانان «کارایی اقتصادی» می‌نامند.

پاسخ به مسائل اساسی اقتصاد

شیوه دیگری که برای فهمیدن روش عملکرد مدل بازار وجود دارد، بررسی چگونگی پاسخگویی آن به مسائل اساسی اقتصاد است. این مسائل تحت عناوین تولید و توزیع قرار می‌گیرند. در بخش تولید این سوالات مطرح می‌شوند:

۱. **چه کالاهایی باید ساخته شوند؟** در بازار سازمان‌های تولیدی کالاها را می‌سازند، اما فقط کالاها و خدماتی را خواهند ساخت که مصرف‌کنندگان و دیگر سازمان‌های تولیدی برایش تقاضای واقعی دارند.
۲. **از هر کالایی چقدر باید ساخته شود؟** تولیدکنندگان فقط تا اندازه‌ای خواهند ساخت که خریداران با اراده خود قیمتی را عملاً بپردازند که حداقل هزینه ساخت را تأمین کند.
۳. **کالاها با چه بزارهایی باید ساخته شوند؟** تحت تأثیر این ضرورت رقابتی‌اند که به دنبال پایین‌ترین هزینه تولید است



در قسمت توزیع نیز پرسش‌هایی مثل:

۱. چگونه باید عواید محصولات (درآمدها) را میان صاحبان منابع تقسیم کرد؟ پاسخ این سؤالات را در بازار همانند هر سؤال دیگری عرضه و تقاضا می‌دهد. بازار نشان می‌دهد که ارزش واقعی کمبود هر یک از عوامل تولید را تنها با تعامل آزاد بین عرضه و تقاضا می‌توان شناخت.

۲. تولید جامعه چگونه بین مقاصد خصوصی و دولتی تقسیم می‌شود؟ از نظر حامیان بازار، فقط طرح‌هایی باید ساخته شوند که بیشترین بازده تخمینی را دارند، نه طرح‌هایی که مؤثرترین سیاستمدار پشت آن است (طرح‌های خاصه خرجی). علاوه بر این، تولید را نباید مؤسسات دولتی انجام دهند زیرا ناکارآمدی و حتی فساد در غیاب نظام بازار رقابتی رواج خواهد یافت. این نوع استدلال از بودجه دولتی کمتر، خصوصی سازی و حذف نظارت دولت حمایت می‌کند.

۳. تولید جامعه چگونه بین حال و آینده تقسیم می‌شود؟ از منظر بازار، تصمیم معطوف به حال در مقابل تصمیم معطوف به آینده بیانگر میزان پس‌اندازها نسبت به مخارج است.



تست‌های چهار گزینه‌ای فصل دوم

۱. کدامیک از اندیشمندان زیر نمودارهای رایج عرضه و تقاضا را در اقتصاد ابداع کرده است ؟
الف - آدام اسمیت ب - آلفرد مارشال ج - پل سمیوئلسن د - جان مینارد کینز
۲. کدامیک از موارد زیر از جمله تفاوت‌های کلیدی رهیافت نئوکلاسیک با رهیافت اقتصاد سیاسی کلاسیک به شمار نمی‌آید ؟
الف - عدم جدایی بعد اقتصادی از بعد سیاسی ب - غیر تاریخی بودن بازار
ج - کاهش نقش نیروی کار د - قیاسی دیدن خصوصیات کنشگران در بازار
۳. بر اساس اقتصاد سیاسی نئوکلاسیک، ارزش هر کالایی که در بازار مبادله می‌شود، بر چه اساس تعیین می‌شود ؟
الف - قانون عرضه و تقاضای نسبی بر آن کالا ب - ارزش ذاتی یا بنیادی وجود آن کالاها
ج - میزان کار انجام گرفته بر آن د - بر اساس میزان سرمایه صورت گرفته برای آن
۴. واژه غیر عقلانیت در مدل بازار به کدام یک از موارد زیر اشاره دارد ؟
الف - رفتار مبتنی بر احساس و شهرت
ب - عدم پیروی کامل از معیارهای عینی تحت هدایت بازار
ج - استفاده از محاسبات اقتصادی در فرایند تصمیم‌گیری
د - ب و ج
۵. بر اساس مدل بازار تصمیمات اقتصادی را کدامیک از موارد زیر می‌گیرد ؟
الف - دولت منتخب دموکراتیک ب - مرجع اقتدار مرکزی ج - عرضه و تقاضا د - سیاست مداران
۶. شیوه تعامل بین افراد در مدل بازار کدام است ؟
الف) رقابت ب) تحرک ج) پولی شدن د) دستاورد مادی
۷. بر اساس مدل بازار در اقتصاد سیاسی بین‌الملل، سه نقش بنیادی در میان کنشگران بین کدام یک از موارد زیر در جریان است ؟
الف) مصرف‌کنندگان ب) کنترل‌کنندگان منابع ج) مدیران سازمانهای تولیدی د) همه موارد
۸. درون داد منابع در مدل بازار به چند مقوله تقسیم می‌شود ؟
الف) زمین، سرمایه، نیروی کار ب) سرمایه، نیروی کار
ج) زمین، نیروی کار د) سرمایه، زمین، نیروی کار، دانش یا تکنولوژی
۹. نیروی مسلط در اقتصاد از نظر مدل بازار در اقتصاد سیاسی بین‌الملل کدام است ؟
الف) تولیدکنندگان ب) مصرف‌کنندگان ج) مدیران سازمانهای تولیدی د) هیچ‌کدام
۱۰. وقتی بازده اقتصادی از یکسال تا سال بعد افزایش یابد، چه چیزی رخ داده است ؟
الف) سرمایه‌گذاری ب) توسعه ج) پس‌انداز د) رشد اقتصاد



۱۱. کدامیک از موارد زیر نتایج منطقی قابل پیش‌بینی مدل بازاراند؟

- الف) به‌کارگیری کامل تمامی منابع و محصولات
ب) گرایش به سمت حذف سودها
ج) تخصیص بهینه منابع
د) همه موارد

۱۲. کدامیک از اقتصاددانان زیر اعتقاد دارد که انتخاب آزاد و تحرک مورد نیاز در مفروضات مدل بازار تنها

در جامعه‌ای آزاد و دموکراتیک اتفاق می‌افتد؟

- الف) دیوید ریکاردو
ب) جان مینارد کینز
ج) میلتون فریدمن
د) جان گالبرایت

۱۳- از نظر حامیان مدل بازار در اقتصاد سیاسی بین‌الملل، فقط طرح‌هایی باید ساخته شوند که؟

الف) مؤثرترین سیاستمداران پشت سر آن هستند.

ب) بیشترین بازده تخمینی را دارند.

ج) پایین‌ترین هزینه تولید را داشته باشند.

د) گزینه ب و ج

۱۴- مدل بازار، اینکه تولید چگونه بین حال و آینده تقسیم شود، بر چه اساس صورت می‌گیرد؟

الف) میزان پس‌اندازها نسبت به مخارج
ب) میزان مخارج نسبت به پس‌انداز

ج) بیشترین بازده تخمینی
د) براساس عرضه و تقاضا



پاسخ‌های تشریحی فصل دوم

- ۱- گزینه ب صحیح است.
آلفرد مارشال استاد دانشگاه کمبریج، کسی بود که نمودارهای رایج عرضه و تقاضا را ابداع کرد که در تمام کتابهای درسی به چشم می‌خورد. ص ۳۲
- ۲- همه گزینه‌ها صحیح است بجز گزینه الف. اقتصاددانان نئوکلاسیک تقسیم متمرکزتر و تخصصی‌تر تحلیل فکری را جانشین رهیافت کل‌گرایانه اقتصاددانان کلاسیک کردند. این اقتصاددانان تصمیم‌گیری سیاسی و دولتی در اقتصاد را به رشته دیگری به نام علوم سیاسی سپردند. ص ۳۲
- ۳- گزینه الف صحیح است. ص ۳۳
- ۴- گزینه د صحیح است.
یکی از مفروضات مدل بازار این است که کنشگران را در بازار را افرادی عاقل و مستقل می‌داند که آزادانه عمل می‌کنند. براین اساس، رفتار غیرعقلانی در مدل بازار به عدم پیروی کامل از معیارهای عینی تحت هدایت بازار برمی‌گردد. چون مدل بازار تحت هدایت ترجیحات ذهنی آن‌ها است. بنابراین نظریه ارزش در رهیافت نئوکلاسیک نیز نظریه ترجیح ذهنی نامیده می‌شود. ص ۳۴-۳۵
- ۵- گزینه ج صحیح است.
بر اساس مدل بازار و تصمیمات اقتصادی را نه مرجع اقتدار مرکزی تعیین می‌کند و نه حتی دولت منتخب دموکراتیک. بلکه صرفاً عرضه و تقاضا است که تصمیمات اقتصادی را تعیین می‌کند. ص ۳۵
- ۶- گزینه الف صحیح است.
به اعتقاد مدل بازار، تمامی کنش‌گران -لزوماً بسیاری از خریداران و فروشندگان در همه بازارها- بدون تأثیرگذاری قابل ملاحظه بر بازار از طریق کنش‌های صرفاً فردی خود برای حداکثر دستاورد رقابت می‌کنند و هیچ‌گونه ترتیبات نهادی نیز نمی‌تواند از تحقق کامل رقابت جلوگیری کند. ص ۳۷-۳۸
- ۷- گزینه د صحیح است.
بر اساس این مدل، در بازار این سه نقش بنیادی وجود دارد. ص ۳۸-۴۰
- ۸- گزینه الف صحیح است.
در اقتصاد سیاسی کلاسیک درون‌داد اساسی فرایند تولید را نیروی کار می‌دانست، اما در رهیافت نئوکلاسیک نیروی کار، تنها یکی از سه درون‌داد است و دو درون‌داد دیگر زمین و سرمایه است. بنابراین درون‌داد منابع در مدل بازار به سهم قله زمین، نیروی کار و سرمایه، تقسیم می‌شود. رجوع کنید به صفحات ۳۳ و ۳۹
- ۹- گزینه ب صحیح است.
به اعتقاد مدل بازار در بحث تغییر در هر ارتباط عرضه- تقاضا، نخستین تغییر از سمت مصرف‌کنندگان آغاز می‌شود. بنابراین این مدل، مصرف‌کنندگان را به مثابه نیروی مسلط در اقتصاد اولویت می‌دهد. این خصوصیت بازار گاهی اوقات، حاکمیت مصرف‌کننده نامیده می‌شود. ص ۴۴
- ۱۰- گزینه د صحیح است.



به اعتقاد مدل بازار، وقتی بازده اقتصاد از یک سال تا سال بعد افزایش یابد، رشد اقتصادی رخ داده است. دو شیوه اصلی رسیدن به این هدف نیز، افزودن به ظرفیت ابزار تولید و بهبود بخشیدن و کارایی ابزار تولید است. ص ۴۴

۱۱- گزینه د صحیح است. به اعتقاد مدل بازار، از جمله نتایج منطقی این مدل این است که تمامی محصولات (کالاها و خدمات) و تمامی منابع (زمین، کار، سرمایه) که در بازار عرضه می‌شوند، مورد بهره‌برداری کامل قرار می‌گیرند، دیگر اینکه رقابت شرکت‌ها را مجبور می‌کند که کاهش قیمت‌ها را تا جایی ادامه دهند که به پایین‌ترین هزینه ممکن برسند و سود حذف شود و سوم از منابع برای تولید محصولاتی استفاده می‌شود که به بهترین نحو رضایت مصرف‌کنندگان را جلب کند. (تخصیص بهینه منابع). صفحات ۵۳-۵۰

۱۲- گزینه ج صحیح است.

میلتون فریدمن برجسته‌ترین حامی دیدگاه آزادسازی بازار است و برنده نوبل اقتصاد نیز است و بر این امر تأکید دارد. ص ۵۴-۵۳

۱۳- گزینه د صحیح است. ص ۵۷

۱۴- گزینه الف صحیح است.

از منظر مدل بازار، تصمیم معطوف به حال در مقابل تصمیم معطوف به آینده بیانگر میزان پس‌اندازها نسبت به مخارج است. پس‌انداز سرمایه‌گذاری‌هایی را ایجاد می‌کند که افزایش تولید را در آینده امکان‌پذیر می‌سازد. ص ۵۷